

JÁCHYM TOPOL este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori cehi, născut la Praga, în anul 1962. Din cauza refuzului tatălui său de a se înscrie în partidul comunist, lui Topol nu i s-a permis să urmeze cursurile învățământului superior. De asemenea, a fost închis pentru perioade scurte de timp din cauză că a publicat diverse materiale în samizdat. S-a numărat printre semnarii Chartei 77. Jáchym Topol este recunoscut ca fiind scriitorul care a transpus memorabil în scrierile sale atmosfera și schimbările survenite în Cehia în urma căderii regimului comunist.

Jáchym
Topol

Gargară cu gudron

Traducere
din limba cehă
de Lidia-Veronica
Našincová



EDITURA
ART

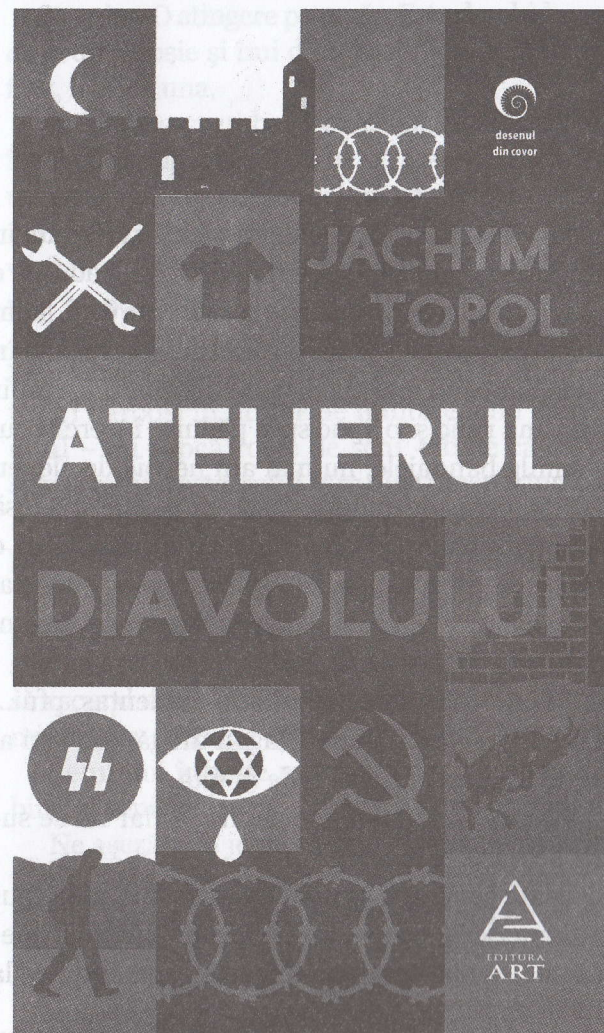
Respect pentru oameni și cărți

Cuprins

PARTEA I: CĂMINUL CĂMIN	5
1. Îmi ziceau Ilja	7
2. Mai înainte	30
3. Maicile. Balamuc. Liniște afară. El a făcut-o!	39
4. Iar beci. Paza mea. Vin ei	54
5. Promit! A început munca.	
Iarna nu se dezertează	69
6. Despre Fedotkin. Hanka. Curățenia.	
Băiatul cel nou	80
7. Coriștii. Lucruri noi. Briceag, sare și chibrituri.	
Comandantul echipei!	93
8. Muncă. Joș. În atelier	108
9. Și băiatul lui Fedotkin? Lichidare. Šklíba	118
10. La pietre și în sat	131
11. Împrieteniri. Maicile tot maici rămân. Omor	143
12. În bătaia focului	157
PARTEA A II-A: TRUPELE DE TANCHIȘTI	164
13. Și a început! Saci și violență.	
Dulceața vieții. Dago	167

14. Ștergem putina! Animale. Luka.
Primul gorgan 186
15. Ne znaiu! Misiunea „Cântecului vesel”.
Grija căpitanului Egorov. Sirena 203
16. Bătălia fantastică. Atacul dracilor. Oul.
Al Treilea Război Mondial și ultimul televizor ... 218
17. Cine a ars? Eroul de pe câmp. Marea cehă.
Ce e după colț? 241
18. Fiare vechi. Stăpânul Siřemului. Despre pelerin.
Visul lui Margaș. Sunt eu, nu sunt eu 280

De același autor, vă recomandăm și romanul
Atelierul Diavolului, unde locuitorii unui fost lagăr
de concentrare își transformă orașelul
într-o atracție turistică.



Citiți un fragment

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Redactor: Dragoș Dăbâ

Corector: Theodor Cămin

Editor: Editura ART

Copyright: Editura ART

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JACHYM, MICHAŁ

Carte de călătorie / Michał Jachym

trad. de Lidia-Veronica Nașincovă -- București: ART, 2017

ISBN 978-606-710-415-8

L. Nașincovă, Lidia-Veronica (trad.)

2017. 128 p. 17 cm

Traducerea acestei cărți a fost sprijinită de către Ministerul
Culturii.

Michał Jachym

Michał Jachym

Copyright © Michał Jachym 2005

Copyright © Suhrkamp Verlag Berlin 2007

All rights reserved and controlled through Suhrkamp
Verlag Berlin.

© Editura ART, 2017, pentru prezenta ediție

1

Îmi ziceau Ilja

Îmi ziceau Ilja toate călugărițele, mamele adoptive și protectoarele noastre, acolo în Siřem, fiindcă atunci când eram mic strigam la oameni *iá, iá* și *iá* înseamnă în cehă „măgar“, de aia îmi ziceau Ilja.

Am strigat și am țipat din clipa în care vocile și fețele călugărițelor din căminul Cămin au început să se ivească în visele mele despre Tărâmul Umbrelor.

Tărâmul Umbrelor a fost prima mea copilărie. Câteodată cutreieram pe acolo. Până să vină călugărițele, am locuit în bucătărie.

În căminul Cămin, în atmosfera plină de rugăciuni și de frică de Dumnezeu, m-am maturizat repede și-am început să vorbesc bine ceha. Da' Maimuțoiu nu vorbea deloc.

Maicile îmi ziceau Ilja cu mult înaintea să înceapă să-și iasă din sărite.

Când eram mic, îmi ziceau chiar „Ilja, măgarușul nostru răbdător“. Le plăcea cum mă agitam, devotat, pe lângă frățiorul meu și cum nu lăsam pe nimeni „să ridice glasul la el“, cum spuneau ele.

După bucătărie, eu și Maimuțoiu am crescut la căminul Cămin, fiindcă părinților nu le-a păsat nici cât negru sub unghie de noi, i-a durut în cot, ne-au lăsat de izbeliște. E ceva ce se întâmplă des pe-aici.

Cică părinții noștri ne-au abandonat într-un autobuz înainte de a fugi din Cehia.

Nu mă mir că nu l-au vrut pe Maimuțoiu. Dar de ce nu m-au oprit pe mine, asta nu pricep.

Toți copiii de la căminul Cămin își imaginau fel de fel de lucruri despre părinții lor naturali.

Singurul lucru cert despre ei era că dispăruseră.

La Siřem, la Căminul pentru băieți (cum ziceau maicile Leontýna, Albrechta, Eulalia, Zdislava, Dolores și Emiliana) sau în „colonia golanilor“ (cum zicea comandantul Vyžlata), trăiam laolaltă băieți din toate națiile posibile, inclusiv cehi cum erau Dýha și Karel.

Ca să nu ne umplem de râie și păduchi, călugărițele ne frecau cu săpun cu gudron.

Apa de gudron, cenușie de la jegul nostru, al băieților, le stropea veșmintele negre și bonetele albe ale maicilor. Clăbucii de săpun, în continuă mișcare în timp ce ne spălam, semănau cu dantela fină de perufăria maicii Dolores, pentru că ea era cea care se apleca adesea deasupra noastră cu peria. Ne freca așa de aprig, că i se uda tot veșmântul. Din cauza aburilor, era foarte cald, iar pe fruntea maicii Dolores se iveau broboane de sudoare care cădeau în albia noastră. Uneori, maicii Dolores îi era așa de cald, că se trăgea de veșmânt și-și dezgolea umerii. Ne băgau câte doi sau trei deodată în albie. Maica Dolores nu știa că-i vedeam dantelele. Nu știa că printre dantele îi vedeam și sânii. Maicile nu aveau voie să poarte dantele, la fel cum noi nu aveam voie să fumăm.

Maicile aveau săpun cu gudron berechet. Maica Albrechta avea stive de cutii, îngrămădite în cămara ei. Bulele de săpun cu gudron ne omorau păduchii din păr.

Noi, băieții, aveam păduchi cu nemiluita. Pentru o grămăjoară de păduchi prinși, omorâți, smulși

din pielea mușcată, primeam câte o bucată de caramă. Caramăua ni se topea în gură, odată cu toată dulceața lumii. După ce înghițeam caramăua, dulceața ei ne mai rămânea în gură un timp.

Păduchii morți îi strângeam în cutii de chibrituri. Uneori ne strângeam mai mulți și umpleam cutiile împreună. Apoi le împărțeam. Maica Albrechta tăia caramăua pe masa de bucătărie, cu cel mai ascuțit cuțit de pâine, cât ai zice pește.

Maica Albrechta era o maică la fel ca celelalte, numai că nu chiar ca celelalte. Sunt destul de sigur că iubea și Cehia, și pe Fecioara Maria.

Chiar și cei mai mici, care se împiedicau în cămăși, care nu prindeau decât un păduche, puteau să lingă o caramă. Unii se țineau după noi, oferindu-ne musculițe, păianjeni, tot ce reușeau să înhațe, ce era prea încet și nu reușea să scape din ghearele lor. Uneori îi lăsam și pe ei să lingă.

Ne furam unul altuia cutiile pline de păduchi. Cine era prins furând era bătut cu linia peste degete. Durea, dar era o pedeapsă blândă.

Cel care mințea că n-a furat făcea gargară cu apă cu săpun. Puteai să faci bule grozave apoi, dar era mai bine să nu te lași prins.

Gargară cu apă cu gudron eram siliți să mai facem și pentru alte minciuni. Apa cu gudron ardea pe gât. Ajungând pe gât și pe nas, chiar și o bășicuță mică se transforma într-o bulă uriașă, care zgăria și durea îngrozitor. Chinul mincinosului creștea odată cu înaintarea bășicii. Chiar și numai dacă te gândea să spui o minciună, simțeai senzația de arsură pe gât. Fiecare se gândea atunci de două ori, întrebându-se dacă chiar merita atâta chin.

În sala de mese, dar și de clasă a căminului nostru Cămin, era o pictură cu Isus. Când eram mic,

credeam că erau Sfântul Ceh cu plete și mama lui fecioara. Apoi m-am gândit mai bine și am ajuns la concluzia că e portretul părinților mei și-ai Maimuțoiului. Dar era clar o absurditate. Ideea îmi venise în timp ce spuneam *Tatăl nostru!* Era o absurditate.

Totuși prostia asta mi-a rămas în cap, fiindcă măicuțele Dolores, Eulalia, Zdislava, Leontýna, Emiliana și Albrehta ne învățau că suntem copilașii Domnului. Nu eram copiii Domnului, desigur, și măicuțele au plătit scump pentru că ne-au mințit. Nu eram copiii Domnului, eram *svoloci*¹, copii din flori, psihopați, copii de târfe și lepădături de venetici. Mai târziu, Isus a fost înlocuit cu soldatul Fedotkin din Brigada de Aviație a lui Stalin.

Eu am avut noroc. După ce-am ajuns la căminul din Cămin, am început să cresc repede. Am învățat să merg și să mă descurc.

Eu și Maimuțoiu suntem fâțați odată.

Mi s-a părut întotdeauna îngrozitor, dar suntem născuți din aceiași părinți. Și de-aia ne tot repetau maicile că lumea e o cale cu spini, iar viața, o potecă dureroasă. Asta chiar că așa e.

Maimuțoiu zăcea în pătuț, iar dacă dădeau roade exercițiile de mers pe care le făceau cu el maica Leontýna și Albrehta, sau poate Eulalia și Zdislava, și uneori Dolores cu Emiliana, atunci Maimuțoiu mergea pe holurile căminului sprijinit de maici. Cel mai mult îi plăcea Maimuțoiului cu Hanka. Și mie.

Dar în majoritatea timpului, Maimuțoiu stătea întins.

Uneori mă întindeam și eu lângă el. Imediat începea să chițăie de bucurie, râdea cu gura până la urechi. Râdeam și eu la el, ca-n oglindă. Dar nu vorbea.

Hanka avea voie să vină la mine și la Maimuțoiu. Părul îi flutura când țopăia pe scările Căminului. Maicile se bucurau că avea ea grijă de Maimuțoiu. Ele aveau de lucru până peste cap cu băieții sănătoși. Mama Hankăi, doamna Kropková, făcea curățenie la căminul Cămin. O aducea pe Hanka să o ajute. Dar apoi comandantul Vyžlata a interzis asta. Părul Hankăi mirosea frumos, nu mirosea a Cămin. M-am împrietenit cu Hanka. Cum ne tot lipeam unul de altul în pat, nici nu se putea altfel. Hankăi nu-i era deloc silă de Maimuțoiu. Mi-a trecut prin cap că poate avea și ea acasă frați deăștia pe care trebuia să-i îngrijească. M-am îndrăgostit de ea, dar nu s-a întâmplat nimic.

Siřem era căminul nostru. Erau două etaje cu băieți: mucoșii „cămășari“ la un etaj, și băieții mai mari în pantaloni scurți, pe care-i numeam „budigăi“, la alt etaj. Aveam nevoie de o mână de fier, de căldură și mâncare din belșug, și să învățăm ceha, sau cel puțin așa ziceau cele șase măicuțe.

Eram golani și aveam nevoie de un toiag de fier, ca să iasă bărbați din noi, zicea comandantul Vyžlata.

Noi eram de peste tot.

Cum venea unul nou, mai ales la cămășari, cei mari îl controlau și-l evaluau, bronzatii mergeau la bronzati, chinezii la chinezoi. Cehii mergeau la Dýha, iar când aduceau pe vreunul care nu era de nicăieri și nu vorbea ceha, doar vreo limbă pășărească, atunci stătea ceva vreme singur într-un colț, scâncind, până-l luau maicile, se ocupau de el, îl învățau ceha, devenea copilul Domnului, primea haine donate de copii cehi, mergea cu noi la biserică, mânca alături de noi, fura păduchi, creștea.

Fiecare copil al Domnului care venea, fie că era cămășar sau băiat destul de mare să poarte budigăi,

¹ „Bastarzi“, „scursori“, în lb. rusă în orig., n. red.

mânca imediat o scărmaneală de la cei mai mari, ca să știe c-a ajuns la căminul Cămin.

Deasupra celor două etaje cu dormitoare erau etaje vechi, încuiate, iar sub noi era pivnița și, pe fundul pivniței, apă.

N-am fost supus niciodată unui regim celular în pivniță. Acolo erau trimiși băieții ca pedeapsă sau să se răcorească, cum zicea maica Leontýna, fiindcă din când în când vreunul dintre budigăi o lua razna, îl apucau năbădăile și crizele, pentru că toți eram psihopați.

Era un cămin ceh pentru copii străini, pentru copii neglijati, copii răi – băieți, fii ai unor cetățeni străini care nu dăduseră doi bani pe copilul lor, sau muriseră, sau erau la pârnaie, sau dispărușeră. De-aia erau printre noi atâtea corcitură, atâtea bronzați și chinezoi. Eu nu eram bronzat, dar nu eram nici chinezoi și nici Maimuțoiu nu era.

Unii băieți vorbeau pe limba lor, una de neînțeles, chiar dacă maicile le-o interziceau. Pentru asta trebuiau să facă gargară cu gudron. Orice cuvânt străin din gâtulejul băieților era astfel spălat și dispărea în bulele durerii, iar băieții se îmbibau de limba cehă. Mititeii cămășari veniți la Cămin vorbeau multe limbi, limbi ale popoarelor barbare; ar fi fost nevoie de o grămadă uriașă de abecedare, îmi ziceam. Da' și cel mai mic cămășar vorbea ceha în câteva săptămâni, după câteva duminici de mers la biserică, fiindcă n-avea încotro.

După ce soseau, tot mai îngăimau câteva vorbe de-ale lor printre miorlăituri, erau doar niște copilași. Apoi trebuiau să învețe rugăciunea, să salute, să mulțumească, după care lucrurile mergeau de la sine.

Doar uneori, după stingere, când băieții dormeau și le era interzis să vorbească, se auzeau în dormitor

o mulțime de limbi străine. Cei mai mici vorbeau în somn, țipau în somn, plângeau în somn, atunci era musai să dea fuga vreo maică, cea care era de gardă, căci de cum începea să vorbească în somn un cămășar, se pornea imediat încă unul. Le era frică de întunerice și, când se trezeau cu toții urlând, n-aveai cum să-i potolești. Așa că maica de gardă fugea imediat, la primele semne de agitație, la primele plânsete și țipete și-i potolea pe cămășari: „Hai, gata-gata“... sau „Șșșt... gata, nani“... – iar maica Eulalia le cânta uneori cu un glas liniștitor: „Nani, nani, îngeraș“... Noaptea maicile nu pedepseau pe nimeni pentru că vorbea într-o limbă străină, asta se întâmpla abia în zori, și cel mai mult trebuia să-i pedepsească pe bronzați, că ei aveau limba lor și vorbeau între ei ca să nu-i înțeleagă nimeni. Cel mai tare ne pedepseau maicile pentru cuvintele „să te caci“, „cur“, „căcat“ și altele. Cine vorbea așa era dus de maica Albrechta la răcoare, să doarmă cu șobolanii în pivniță. Odată am încurcat cuvântul „tur“ cu „cur“ și mi-am luat o nuia de la maica Leontýna, da' eram tare mic. Eu vorbeam doar în cehă, iar pe Maimuțoiu nu l-au pedepsit maicile niciodată, că n-avea rost.

Patul Maimuțoiului era într-un colț și am avut grijă ca vecinii lui apropiați să fie cămășari cuminiți. I-am ales doi băieți din cor, Šklíba și Martin, care să aibă grijă de el. Trebuiau să-l suporte când chițăia, să-i ducă olița, să-l șteargă la fund, să-i curețe balele și mucii de pe mutră. În curând am pus capăt batjocurii pe seama Maimuțoiului și i-am învățat pe Šklíba și pe Martin să fie în gardă. Eram mic, dar în dormitorul cămășarilor eram cel mai mare, da' nu destul de mare cât să trebuiască să mă duc sus. Băieții de la etajul de sus și-o tot luau la labă,

dar asta nu mă interesa. Nu voiam sus pentru c-aș fi fost departe de Maimuțoiu și cine-ar mai fi avut grijă de el?

Pe cămășari i-am învățat și cum să-l potolească pe Maimuțoiu când îi era teamă, când urla. Băieții din cor făceau echipă bună, cântaseră mult împreună. Deoarece uneori n-aveam timp să am eu grijă de Maimuțoiu, de pildă când maica Leontýna mă puneă să șterg praful în biroul ei... și numai eu aveam voie! În biroul maicii Leontýna rămâneam uneori singur după curățenie și îngenuncheam pe scăunelul de sub cruce. Mă dureau genunchii de la el, da' era o durere plăcută, ciudată. Atâta mă tot legănam pe genunchi înainte și înapoi, până mă credeam în Tărâmul Umbrelor, în altă parte n-am ajuns stând pe scăunel. Apoi coboram și mă băgam în pat lângă Maimuțoiu. Nici unul din cămășari nu ne deranja. Nu îndrăzneau. Iar budigăii n-aveau voie în dormitorul nostru, asta era regula stabilită de maici. Lângă Maimuțoiu puteau să stea numai maicile, eu sau Hanka. Dar Hanka petrecea multă vreme în sat, la mama ei. Celorlalți le era scârbă de Maimuțoiu.

Cred că de dragul Hankăi am părăsit Tărâmul Umbrelor. Maicile chiar se mirau cât de mult puteam să stau pe Tărâmul Umbrelor. Habar n-aveam câți băieți – sau ce fel de băieți – au trecut pe lângă mine prin căminul Cămin în drumul lor prin viață. Când eram pe Tărâmul Umbrelor, maicile îmi dădeau de mâncare și eu deschideam gura. Uneori mă durea capul din cauza Tărâmului Umbrelor și auzeam un hureit sau un bâzâit multă vreme după ce-l părăseam.

Giugiuleala cu Hanka era mai plăcută decât Tărâmul Umbrelor. Giugiuleala cu Hanka era cel mai

frumos lucru din lume. Să zicem că băieții erau ocupați cu învățătura, dar eu stăteam lângă Maimuțoiu. Venea Hanka. Se băga în pat lângă mine și, când tăcea Maimuțoiu, stăteam întinși acolo, ne giugiuleam, ascultând ce zicea celălalt. Maimuțoiului îi plăcea când eram împreună. Cehia nu putea să fie mai frumoasă ca Hanka. Odată, Hanka m-a înșfăcat de jos și a zis: „Chestia asta nu e doar pentru pipi, să știi.“ Dar râdea, bucuroasă. Sau zicea: „N-ai curaj să faci nimic, așa că te las eu să faci... asta. Și asta!“ Cel mai mult mi-ar fi plăcut să locuiesc doar cu Hanka. Dar nu se putea.

Maica Albrechta era ca toate celelalte maici, dar era și localnică din Siřem de pe vremea când casa încă nu era Cămin, ci doar bucătăria casei boierilor, mă avea pe mine pe cap și o grămadă de lucru cu Maimuțoiu.

Când căminul încă nu era Cămin, cei de la centru au început să-i care maicii Albrechta, cu camioanele, paturi, măaturi, cutii cu tacâmuri, nenumărate perechi de pantaloni, bluze de trening, tăvi de servit, lăzi cu cearșafuri, munți de săpunuri în lăzi. Abia după aceea au venit maicile. Au venit cu cântecele și crucile lor sfinte, conduse de maica Leontýna, care a preluat comanda peste tot căminul Cămin. Maicile fuseseră alungate de la mănăstirea lor de comuniști. Comuniștii le-au smuls de la rugăciuni și le-au poruncit să se îngrijească de orfani derbedei, bastarzi, debili, retardați și hoți. Maicile ne-au îngrijit până când tot comuniștii le-au împiedicat s-o mai facă.

Nu știu de când sunt la Siřem. Îmi răsună-n minte scârțâitul zăpezii. Știu că dom' Cimbura m-a dus în brațe în bucătărie, la maica Albrechta. Înainte fusesem pe Tărâmul Umbrelor, unde erau gălăgie și mama și tata.